

Pobresa, microcrédits i desenvolupament

Les desigualtats socials són cada vegada més evidents en una societat dominada per la globalització. Els esforços de les organitzacions dels governs i la societat civil per eradicar la pobresa sembla que són insuficients. La fam, les malalties i l'exclusió social -causa i efecte de la pobresa- augmenten de forma desproporcionada arreu del món. Tanmateix, els microcrédits, serveis de préstec per a les persones més desfavorides, sembla que són una de les solucions que poden reduir la pobresa mundial en un 50% per a l'any 2015. Aquest sistema, que ja s'ha desenvolupat amb èxit en diferents països en vies de desenvolupament amb resultats molt esperançadors, suposa un canvi de mentalitat en l'ajuda humanitària.

L'augment desmesurat de la pobresa s'ha convertit en un dels principals mals de la societat del segle XXI. L'avanç implacable de la fam, la mortaldat infantil, les malalties i les desigualtats socials són causa i efecte de la desproporcionada situació de pobresa que, tot i els innombrables esforços, no ha aconseguit ser eradicada. El diàleg «Pobresa, microcrédits i desenvolupament», que es va centrar en l'excel·lent paper de les microfinances en la lluita contra la pobresa, va ser el marc de trobada per avaluar els resultats i plantejar els reptes de futur de les microfinances amb finalitats socials.

Javier Pérez de la Vega, coordinador del Programa de Cooperació Descentralitzada de la (FAO), va afirmar que «l'objectiu d'eliminar la fam sembla que s'allunya cada cop més per un problema de voluntat d'acció». Pérez de la Vega va assegurar que si es continua treballant en la mateixa línia no s'aconseguirà complir fins al 2150 amb el compromís marcat durant l'última Cimera del Mil·lenni en la qual els governs es comprometien a reduir la pobresa en un 50% per al 2015. De la Vega, que va remarcar la necessitat de crear accions desvinculades de la macroeconomia i el mercat i directament adreçades als pobres, va advocar per una solució que potenciï i millori el sector agropecuari. Ignacio Ramonet, director de *Le Monde Diplomatique*, va denunciar el control del món per les multinacionals i les organitzacions comercials i financeres internacionals, així com l'augment desmesurat de les desigualtats entre rics i pobres. Ramonet, va apel·lar a la lluita entre l'estat i el mercat assegurant que «hem de construir un "contrapoder" capaç de vèncer la globalització».

A causa dels resultats contrastats, el sistema de microcrèdits -introduït a Bangla Desh per primera vegada pel Grameen Bank fa 25 anys- es va presentar com una de les eines més eficaces i sostenibles per eliminar la pobresa del planeta. Pancho Otero, de l'Institut de Polítiques per a la Microempresa de Bolívia, va descriure el microcrèdit com «l'eina més poderosa que s'ha inventat per acabar amb la pobresa». La concessió dels microcrèdits, per part d'un gran nombre d'organitzacions com Bancosol, FINCA, Un Sol Món o Microcredit Summit Campaign entre altres, ha suposat una gran revolució cultural en atorgar crèdits per a micronegocis a aquelles persones que, per la seva condició de pobresa, analfabetisme i discriminació social, estan normalment excloses d'aquests privilegis. Els beneficiaris, capaços d'emprendre un petit negoci, milloren la qualitat de vida i contribueixen a la creació de riquesa local potenciant el mercat interior. John Hatch, fundador de FINCA, va descriure el microcrèdit com l'«eina que permet la revolució econòmica des de sota» i va afirmar que «les sòcies de FINCA generen una riquesa addicional de 500 milions de dòlars americans l'any per comprar productes en els mercats locals». En la mateixa línia, Sam Daley Harris, de Microcredit Summit Campaign, va aclarir que l'establiment de petits negocis de caràcter familiar implica que hi hagi més oferta de temporers per al camp i, per tant, augmenten la demanda i les condicions econòmiques de la resta de camperols.

D'altra banda, Muhammad Yunus, fundador del Grameen Bank de Bangla Desh, va ressaltar l'especial rellevància dels microcrèdits per complir amb els objectius de l'última Cimera del Mil·lenni i va assegurar que cal que s'entenguin com un conjunt d'accions no aïllades que fomenten el desenvolupament social en general i no únicament econòmic. El Grameen Bank, i altres organitzacions canalitzadores de microcrèdits, inclou en els programes projectes de capacitat, educació per a nens, millores sanitàries i d'hàbits alimentaris amb l'objectiu de maximitzar els resultats i garantir un desenvolupament complet i una sortida total de la pobresa. John Hatch va argumentar que «els microcrèdits no enriqueixen les famílies, són part d'un procés de desenvolupament». Hatch manté que la millora de les condicions de vida permet l'escolarització de les generacions més joves i per tant l'accés a treballs més qualificats i millor remunerats.

Adicionalment, aquestes entitats financeres i organitzacions emissores de microcrèdits han diversificat el servei de microfinances oferint préstecs per a l'educació, assegurances de vida, mútues mèdiques o fons de pensions per a la jubilació que afavoreixen el desenvolupament i fomenten les bones

pràctiques. No obstant això, són moltes les metodologies i estratègies emprades sota el paraigua de les microfinances que arriben a ser tan diverses com les organitzacions que les gestionen i les comunitats on es desenvolupen. Per exemple, mentre el Grameen Bank actua directament seleccionant els beneficiaris, a FINCA es treballa amb una estructura de banc comunal on els mateixos clients són qui administren els comptes i trien els líders i socis. D'altra banda, hi ha el sistema de Fons Rotatori que la Creu Roja va aplicar a Rwanda després del genocidi, organitzat a través de comitès locals que estableixen la quantitat que cal percebre segons les prioritats i necessitats de la comunitat en general. Més enllà del camp humanitari, existeixen entitats financeres com el Banco Santander Central Hispano, que estan posant en pràctica els microcrèdits com una nova línia de negoci. Felipe Gómez, professor de Dret Internacional de la Universitat de Deusto, va denunciar que la «banca convencional està vivint una veta de mercat i una oportunitat de RR.PP. en els microcrèdits». José Juan Ruiz, del Banco Santander Central Hispano, va defensar l'organització a la qual representa afirmant que «fer negoci no és il·legítim sempre que es respectin les regles».

Indiferentment del tipus de metodologia aplicada, l'aportació de les microfinances a l'univers social de les comunitats en vies de desenvolupament està resultant altament enriquidor. En assistir les comunitats econòmicament marginades, aquests sistema millora les oportunitats de forma significativa dels grups socials que tradicionalment han estat exclosos, com és el cas de les dones que són les principals beneficiàries dels projectes de microfinances. John Hatch, de FINCA, va il·lustrar aquest fenomen afirmant que «les microfinances suposen una revolució social pacífica, ja que el fet que la dona tingui accés al capital fa que se la respecti socialment». Els micronegocis aporten independència econòmica i autosuficiència a les dones, que es converteixen el nucli productiu de la família. Aquesta nova situació genera autoestima, nous models socials i trenca amb els esquemes simbòlics de classe i gènere. A més, aquesta contribució a l'univers simbòlic també té una repercussió internacional. Muhammad Yunus, de Grameen Bank, va apuntar que els excepcionals resultats en el desenvolupament econòmic i social d'aquestes famílies i l'elevat índex de devolució, el 90% en el cas del Grameen Bank, són una prova més de la capacitat dels pobres per sortir de la misèria. Tanmateix, el paper alliberador dels microcrèdits no va estar exempt de crítiques quan es va assegurar que el micronegoci suposava, en molts casos, una càrrega extra de treball que derivava en una discriminació vers les dones joves i un benefici econòmic que acabava en mans de l'home. Davant la impossibilitat d'atendre les demandes del negoci i les responsabilitats de la llar, la dona es veu obligada a delegar les

tasques domèstiques en les filles i per tant se'ls nega el dret a anar a l' escola.

El sistema de microcrèdits, molt utilitzat en països en vies de desenvolupament, ofereix també grans oportunitats en els anomenats països rics. Segons les xifres mostrades per Ignacio Ramonet, Europa té més de 45 milions de pobres i als Estats Units 40 milions de persones mengen gràcies a la caritat i no tenen accés a la sanitat pública. Maria Nowak, la directora de l'ADIE, va plantejar les microfinances com un substitut de les ajudes socials i va apel·lar a la necessitat de canviar un sistema de subsidis insostenible que suposa una tercera part de les despeses dels estats occidentals per projectes de microcrèdits. La directora de l'ADIE va ressaltar que resulta més rendible invertir 2.000 € en un crèdit que gastar 18.000 € per persona i any.

Tenint en compte aquests arguments, des del panel es va plantejar un nou sistema d'ajuda humanitària basat en l'autosuficiència. La majoria dels ponents van coincidir en la necessitat de generar un sistema de cooperació sostenible que acabi amb la caritat *per se* i capaci el beneficiari. María del Carmen Díaz Amador, del Programa Governamental de Microcrèdits de Mèxic, va assegurar que «hem de deixar de sentir llàstima pels pobres i ajudar-los a potenciar les seves capacitats». D'altra banda, Maria Nowak, directora d'ADIE, França, referint-se als sistemes socials del primer món, va afirmar que «la protecció social ha de tenir com a objectiu el desenvolupament i no la manutenció». Amb afinitats similars de canvi, Felipe Gómez, professor de Dret Internacional de la Universitat de Deusto, va defensar l'accés al crèdit com un més dels drets humans de 4a generació. Gómez va destacar la importància de difondre els drets emergents en el terreny polític i crear un marc legal on desenvolupar-lo. A més, va insistir a institucionalitzar el dret al crèdit involucrant els diversos agents públics i privats.

Les experiències d'introducció de microcrèdits sembla que són molt positives pel que fa als resultats concrets. Tanmateix encara no s'ha aconseguit calcular el veritable impacte d'aquest sistema sobre la pobresa. La inexistència d'eines fiables de mediació no ha permès als experts obtenir xifres concloents sobre l'eficàcia de les microfinances en un sentit més global. Un dels grans reptes que ara enfronten els defensors de les microfinances és identificar indicadors fidedignes que permetin avaluar l'estat de pobresa. Celia Denis, de Women Together, va assegurar que «...trobar una mesura única i universal és impossible per la varietat de condicions i factors de pobresa». Les mesures utilitzades fins al moment, segons Hatch, són insuficients i generen confusió. El fundador

de FINCA va remarcar que no podem fixar la línia de pobresa en dòlars americans perquè el seu valor varia depenent de la moneda de curs legal del país. Hatch apunta que cal mesurar-lo en la moneda autòctona.

A més, diferents organitzacions estan invertint temps, esforç i recursos desenvolupant sistemes que permetin avaluar la pobresa i demostrar els resultats esperançadors. Tanmateix, amb una visió pessimista, Rafael Cascante, expert en microcrédits de l'AEI, va afirmar rotundament que «l'impacte real està encara molt lluny de nosaltres».

El futur dels microcrédits promet, però cal projectar aquest sistema a altres països, dotar-lo de majors inversions i estendre'l a altres esferes i actors més enllà del tercer sector. Fins al moment, les microfinances han estat iniciatives de la societat civil i residualment del sector privat, com el Banco Santander Central Hispano, Un Sol Món i del govern, com en el cas de Mèxic.

La majoria d'experts que van participar en el diàleg «Pobresa, microcrédits i desenvolupament» van coincidir en la necessitat de generar nous marcs de participació i desenvolupament on es puguin generar iniciatives a partir del sector públic i privat. No obstant això, Ignacio Ramonet i Muhammad Yunus es van inclinar per iniciatives sorgides únicament de la societat civil i del sector privat respectivament.